

in quem venturum ab ipsius humani generis initio cretem evidentius, quamvis non dixerit, aut vetus, aut novum, duo ipsa Testamenta distinxit, per duos filios Abrahamæ, unum de ancilla, alium de libera: quod jam superius commemoravimus. Quid enim expressius, quam ut diceret: « Dicite mihi sub lege volentes esse, legem » non audistis? Scriptum est enim, quoniam Abraham » duos filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera: » sed ille quidem qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per repromissionem: » quæ sunt in allegoria. Hæc enim sunt duo Testamenta, » unum quidem in monte Sina in servitum generans, » quod est Agar. Sina enim mons est in Arabia, quæ » conjuncta est huic quæ nunc est Jerusalem: servit » enim cum filiis suis. Quæ autem sursum est Jerusalem, » libera est, quæ est mater nostra⁴. » Quid clarius, quid certius, quid ab omni obscuritate atque ambiguitate remotius promissionis filiis? Et paulo post: « Nos autem » fratres, inquit, secundum Isaac promissionis filii sumus². » Item paulo post: « Nos autem fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ; qua libertate Christus » nos liberavit³. » Eligamus igitur utrum antiquos justos ancillæ filios dicamus, an liberæ. Absit autem ut ancillæ: ergo si liberæ, ad Novum pertinent Testamentum in Spiritu sancto, quem vivificantem litteræ occidenti opponit Apostolus. Nam quo pacto ad gratiam Novi Testamenti non pertinent hi, de quorum dictis et libris istos ejusdem gratiæ dementissimos et ingrattissimos inimicos refellendo convincimus?

XIII. Sed dicet aliquis: Quomodo vetus appellatur, quod post quadringentos et triginta annos factum est per Moysen; et novum dicitur, quod ante tot annos factum est ad Abraham⁴? Qui ex hoc non litigiose, sed studiose

⁴ Galat. iv, 21, et seqq. — ² Ibid. 28. — ³ Ibid. 31. — ⁴ Id. iii, 17.

CONTRA DUAS EPISTOLAS PELAGIANORUM, LIB. III. 17
 movetur, intelligat primum, quia cum ex anteriore tempore dicitur vetus, ex posteriore autem novum; revelationes eorum considerantur in his nominibus, non institutiones. Per Moysen quippe revelatum est Testamentum Vetus, per quem data est lex sancta, et justa, et bona¹, per quam fieret non abolitio, sed cognitio peccati; qua convincerentur superbi suam justitiam volentes constituere², quasi divino adjutorio non egentes, et rei facti litteræ confugerent ad gratiæ spiritum, non sua justitia justificandi, sed Dei, hoc est quæ illis esset ex Deo. Nam sicut idem Apostolus loquitur: « Per legem cognitio peccati: nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est, » testificata per legem et prophetas³. » Lex quippe, eo ipso quo in ea nemo justificatur, testimonium perhibet justitiæ Dei. Quod enim in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quia justus ex fide vivit. Sic ergo, cum lex non justificat impium de prævaricatione convictum⁴, mittit ad justificantem Deum, atque ita justitiæ Dei perhibet testimonium. Prophetæ vero testimonium perhibent justitiæ Dei, prænuntiando Christum, qui factus est nobis sapientia a Deo et justitia et sanctificatio et redemptio: ut quemadmodum scriptum est: « Qui » gloriatur, in Domino gloriatur⁵. » Erat autem occulta ista lex ab initio, cum homines iniquos natura ipsa convinceret, aliis facientes quod sibi fieri nolissent. Revelatio autem Novi Testamenti in Christo facta est, cum est manifestatus in carne; in quo apparuit justitia Dei, id est, quæ hominibus ex Deo est. Hinc enim ait: « Nunc » autem sine lege justitia Dei manifestata est⁶. » Ecce qua causa illud dicitur Vetus Testamentum, quia priore; hoc autem novum, quia posteriore tempore revelatum

¹ Rom. vii, 12. — ² Id. x, 3. — ³ Id. iii, 20, 21. — ⁴ Galat. iii, 1. — ⁵ 1 Cor. i, 30 et 31, et Jerem. ix, 23. — ⁶ Rom. iii, 21.

est. Deinde, quia Testamentum Vetus pertinet ad hominem veterem, a quo necesse est hominem incipere; novum autem ad hominem novum, quo debet homo ex vetustate transire. Ideo in illo sunt promissa terrena, in isto promissa cœlestia: quia et hoc ad Dei misericordiam pertinuit, ne quisquam vel ipsam terrenam qualemcumque felicitatem, nisi a Domino creatore universitatis putet cuiquam posse conferri. Sed si propter illam colatur Deus, servilis est cultus, pertinens ad filios ancillæ: si autem propter ipsum Deum, ut in æterna vita sit Deus omnia in omnibus, liberalis est servitus, pertinens ad filios liberæ, quæ est mater nostra æterna in coelis; quæ prius tanquam sterilis apparebat, quando perspicuos filios non habebat; nunc autem videmus quod de illa prophetatum est: « Lætare sterilis quæ non parit, erumpe » et exclama quæ non parturis; quia multi filii desertæ » magis quam ejus quæ habet virum¹: » id est, magis quam illius Jerusalem, quæ legis quodam modo vinculo maritata est, et servit cum filiis suis. Tempore igitur Veteris Testamenti Spiritum sanctum in eis, qui etiam tunc secundum Isaac promissionis filii erant, non solum adiutorem, quod isti suo dogmati sufficere existimant; verumetiam largitorem dicimus fuisse virtutis, quod isti negant, libero eam potius arbitrio tribuentes, contradicentibus illis patribus qui sciebant ad Deum veraci pietate clamare: « Diligam te, Domine, virtus mea². »

XIV. Aiunt etiam, « quod omnes Apostoli vel Prophætæ non plene sancti definiantur a nobis, sed in comparatione pejorum minus malos eos fuisse dicamus; et hanc esse justitiam cui Deus testimonium perhibet, ut quomodo dicit Propheta, justificatam Sodomam comparatione Judæorum³, sic etiam nos criminisorum com-

¹ Isai. LIV, 1. — ² Psal. XVII, 2. — ³ Ezech. XVI, 46, et seqq.

paratione dicamus sanctos aliquam exercuisse virtutem. » Absit ut ista dicamus: sed aut non valent intelligere, aut nolunt advertere, aut calumniandi studio dissimulant se scire quod dicimus. Audiant ergo, vel ipsi, vel potius ii quos idiotas et ineruditos decipere moliantur. Nostra fides, hoc est, catholica fides justos ab injustis, non operum, sed ipsa fidei lege discernit: quia justus ex » fide vivit⁴. » Per quam discretionem sit, ut homo ducens vitam sine homicidio, sine furto, sine falso testimonio, sine appetitu rei ullius alienæ, parentibus honorem debitum reddens, castus usque ad continentiam ab omnino concubitu, etiam conjugali, eleemosynarum largissimus, injuriarum patientissimus, qui non solum non auferat aliena, sed nec sua reposcat ablata, vel etiam venditis omnibus suis erogatisque in pauperes, nihil suum propriumque possideat; cum suis tamen istis velut laudabilibus moribus, si non in Deum fidem rectam et catholicam teneat, de hac vita damnandus abscedat. Alius autem, habens quidem opera bona ex fide recta quæ per dilectionem operatur², non tamen ita ut ille bene moratus, incontinentiam suam sustentat honestate nuptiarum, conjugii carnalis debitum et reddit et repetit, nec sola propagationis causa, verum etiam voluptatis, quamvis cum sola uxore, concumbit, quod conjugalis secundum veniam concedit Apostolus³; injurias non tam patienter accipit, sed ulciscendi cupiditate fertur iratus; quamvis, ut possit sidere: « Sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris⁴, » rogatus ignoscat: possidet rem familiarem, faciens inde quidem eleemosynas, non tamen quam ille tam largas: non aufert aliena; sed quamvis ecclesiastico iudicio, non forensi, tamen repetit sua: nempe iste qui moribus illo videtur inferior, propter rectam fidem quæ

¹ Galat. III, 11. — ² Id. V, 6. — ³ I Cor. VII, 6. — ⁴ Matth. VI, 12.

illi est in Deum, ex qua vivit, et secundum quam in omnibus delictis suis se accusat, in omnibus bonis operibus Deum laudat, sibi tribuens ignominiam, illi gloriam, atque ab ipso sumens et indulgentiam peccatorum et dilectionem recte factorum, de hac vita liberandus et in consortium cum Christo regnatorum recipiendus emigrat. Quare, nisi propter fidem? Quæ licet sine operibus neminem salvat, (ipsa enim est non reproba fides, quæ per dilectionem operatur¹;) tamen per ipsam etiam peccata solvuntur; quia justus ex fide vivit: sine ipsa vero etiam quæ videntur bona opera, in peccata vertuntur; « Omne » enim quod non est ex fide, peccatum est². » Et fit propter hanc maximam differentiam, ut cum, dubitante nullo, perseverans virginalis integritas conjugali castitate sit potior; tamen mulier etiam bis nupta catholica professæ virgini hæreticæ præferatur: nec ita præferatur, ut ista melior sit in Dei regno, sed ut illa ibi non omnino. Nam et ille quem velut melioribus descripsimus moribus, si adsit ei fides recta, superat illum alterum, sed ambo illic erunt: si autem fides ei desit, sic ab illo superatur, ut ipse ibi non sit.

XV. Cum itaque justii omnes et antiquiores et Apostoli ex fide vixerint recta, quæ est in Christo Jesu Domino nostro, moresque tam sanctos cum fide habuerint, ut licet non tam perfectæ virtutis in hac vita esse poterint, quam quæ post hanc vitam futura est, tamen quidquid peccati ex humana infirmitate subreperet, pietate ipsius fidei continuo deleteretur: unde fieri potest, ut in comparatione iniquorum, quos damnaturus est Deus, justos eos fuisse dicendum sit; cum per piam fidem tam in contrarium ab illis impiis sint remoti, ut clamet Apostolus, « Quæ pars fidei cum infidei³? » Sed videlicet

¹ Galat. III, 11. — ² Rom. IV, 23. — ³ 2 Cor. VI, 15.

Pelagiani novi hæretici, religiosi amatores et laudatores videntur sibi esse sanctorum, si non audeant dicere imperfectæ illos fuisse virtutis, cum hoc confiteatur Vas electionis⁴, qui considerans ubi adhuc esset, et quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam: « Non quia » jam acceperim, ait, aut jam perfectus sim², fratres, ego » me ipsum non arbitror apprehendisse. » Et paulo post tamen, qui se negaverat esse perfectum, « Quotquot ergo » perfecti, inquit, hoc sapiamus³: » ut ostenderet secundum istius vitæ modum esse quamdam perfectionem, eique perfectioni hoc quoque deputari, si se quisque noverit nondum esse perfectum. Quid enim perfectius, quidve excellentius in veteri populo sacerdotibus sanctis? Et tamen eis præcepit Deus sacrificium primitus pro suis offerre peccatis⁴. Et quid sanctius in novo populo Apostolis? Et tamen præcepit eis Dominus in oratione dicere, « Dimitte nobis debita nostra⁵. » Omnium igitur piorum sub hoc onere corruptibilis carnis et in istius vitæ infirmitate gementium spes una est, quod advocatum habemus ad Patrem Jesum Christum justum⁶, et ipse est exoratio peccatorum nostrorum.

XVI. Justum advocatum non habent illi, qui sunt a justis (etiam si sola ista esset differentia,) in contrarium longeque discreti. Quem justum advocatum absit ut dicamus, sicut ipsi calumniantur, « Carnis necessitate mentitum⁷ »: sed dicimus eum in similitudine carnis peccati de peccato damnasse peccatum. Quod fortasse isti non intelligentes et calumniandi cupiditate cæcati, quam diversis modis peccati nomen in Scripturis sanctis poni soleat ignorantes, peccatum Christi affirmare nos jactant. Dicimus itaque Christum, et nullum habuisse peccatum,

¹ Sap. IX, 15. — ² Philip. III, 12, 13. — ³ Ibid. 15. — ⁴ Levit. IX, 7, et XVI, 6. — ⁵ Matth. VI, 12. — ⁶ I Joan. II, 1. — ⁷ Rom. VIII, 3.

nec in anima, nec in carne; et suscipiendo carnem in similitudine carnis peccati de peccato damnassee peccatum. Quod subobscure ab Apostolo dictum duobus modis solvitur: sive quia rerum similitudines solent earum rerum nominibus nuncupari, quarum similes sunt, ut ipsam similitudinem carnis peccati voluisse intelligatur Apostolus appellare peccatum: sive quia sacrificia pro peccatis peccata appellabantur in lege, quæ omnia figuræ fuerunt carnis Christi, quod est verum et unicum sacrificium pro peccatis, non solum his quæ universa in baptisate diluuntur, verum etiam his quæ post ex hujus vitæ infirmitate subrepunt; propter quæ quotidie universa in oratione ad Deum clamat Ecclesia: «Dimitte nobis debita nostra:» et dimittuntur nobis per singulare sacrificium pro peccatis, quod Apostolus secundum legem loquens, non dubitavit appellare peccatum. Unde est etiam illud ejus multo evidentius, nec aliquo bivio cujusquam ambiguitatis incertum: «Obsecramus pro Christo reconciliari Deo¹;» eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos simus justitia Dei in ipso. Nam quod superius commemoravi, De peccato damnavit peccatum; quia non dictum est, de peccato suo, potest quispiam sic intelligere, ut dicat eum de peccato Judæorum damnassee peccatum; quia de peccato eorum, qui eum crucifixerunt, factum est ut sanguinem suum in remissionem funderet peccatorum: hoc vero, ubi dicitur Deus ipsum Christum, qui non noverat peccatum, fecisse peccatum, non mihi convenientius videtur intelligi, quam Christum factum sacrificium pro peccatis, et ob hoc appellatum esse peccatum.

XVII. Quis autem ferat eos objicere nobis, «Quod post resurrectionem tales processus futuros esse dicamus,

¹ 2 Cor. v, 20, 21.

ut ibi incipiant homines, quæ hic noluerint, Dei mandata complere:» quoniam dicimus, ibi omnino nullum futurum esse peccatum, nec cum aliqua peccati cupiditate conflictum; tanquam ipsi audeant hoc negare? Sapientiam quoque et cognitionem Dei tunc perfici in nobis, et in Domino tantam exultationem, ut ea sit plena et vera securitas, quis negabit, nisi tam aversus sit a vero, ut ob hoc ad eam pervenire non possit? Verum hæc non erunt in præceptis, sed in eorum quæ hic observanda sunt præmio præceptorum. Quorum quidem præceptorum contemptus illo non perducit ad præmium, sed hic studium præcepta servandi gratia Dei tribuit. Quæ si quid etiam in eis præceptis minus servatur, ignoscit, propter quod orando dicimus, et, «Fiat voluntas tua,» et, «Dimitte nobis debita nostra⁴.» Hic ergo præceptum est, ut non peccemus: ibi præmium, non posse peccare. Hic præceptum est, ut desideriis peccati non obediamus: ibi præmium, ut desideria peccati non habeamus. Hic præceptum est, «Intelligite ergo qui insipientes estis in populo, et stulti aliquando sapite²:» ibi præmium est, plena sapientia et perfecta cognitio. «Videmus enim nunc per speculum in ænigmate, ait Apostolus, tunc autem facie ad faciem. Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum³.» Hic præceptum est, «Exultate Deo adjutori nostro⁴,» et, «Exultate justi in Domino⁵:» ibi præmium est, exultate perfecto et ineffabili gaudio. Postremo in præcepto positum est, «Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam:» In præmio autem, «Quoniam ipsi saturabuntur⁶.» Unde quæso saturabuntur, nisi quod esuriunt et sitiunt? Quis igitur ita, non solum a divino, sed a sensu quoque ab-

¹ Matth. vi, 10 et 12. — ² Psal. xxxix, 8. — ³ 1 Cor. xiii, 12. — ⁴ Psal. lxxx, 2. — ⁵ Id. xxxii, 1. — ⁶ Matth. v, 6.

horret humano, qui dicat in homine tantam esse posse justitiam, cum ab illo esuritur et sititur, quanta erit, cum ex illa saturabitur? Quando autem esurimus sitimusque justitiam, si fides Christi vigilat in nobis, quid nos nisi Christum esurire ac sitire credendum est? « Qui » factus est nobis sapientia a Deo et justitia et sanctificatio et redemptio, ut quemadmodum scriptum est, Qui » gloriatur, in Domino gloriatur¹. » Et quia modo in eum non videntes credimus, ideo sitimus esurimusque justitiam. « Quandiu enim sumus in corpore, peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, non per speciem². » Quem cum viderimus, pervenientes utique ad speciem, exultabimus gaudio inenarrabili³: » et tunc justitia saturabimur; quia nunc ei pio desiderio dicimus, « Saturabor cum manifestabitur gloria tua. »

XVIII. Quam vero est, non dico impudens, sed insana superbia, nondum esse æquales Angelis Dei, et putare se jam posse habere justitiam æqualem Angelis Dei; nec intueri tam magnum et sanctum virum, qui utique ipsam justitiæ perfectionem esuriebat atque sitiebat, quando magnitudine revelationum nolebat extolli; nec tamen, ut non extolleretur, arbitrio suo voluntatique commissus est, sed accepit stimulum carnis angelum Satanæ, qui eum colaphizaret; propter quod Dominum terrogavit, ut discederet ab eo; dixitque ei Dominus, « Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur⁵. » Quæ virtus, nisi ad quam pertinet non extolli? Et quis dubitat hoc ad justitiam pertinere? Hujus igitur justitiæ perfectione sunt præditi Angeli Dei, qui semper vident faciem Patris⁶, ac per hoc totius Trinitatis, quia per Filium vident in Spiritu sancto. Nihil est autem ista

¹ 1 Cor. I, 30, 31. — ² 2 Cor. V, 6. — ³ 1 Petr. I, 8. — ⁴ Psal. XVI, 15. — ⁵ 2 Cor. XII, 7. — ⁶ Matth. XVIII, 10.

revelatione sublimius: nec tamen Angelorum quisquam illa contemplatione lætantium necessarium habet angelum Satanæ, a quo colaphizetur, ne illum tanta magnitudo revelationis extollat. Hanc perfectionem virtutis utique nondum habebat apostolus Paulus, nondum æqualis Angelis Dei: sed inerat illi extollendi se infirmitas, quæ per angelum etiam Satanæ fuerat comprimenda, ne revelationum magnitudine extolleretur. Quanquam itaque ipsum Satanam elatio prima dejecerit: tamen summus ille medicus, qui bene uti novit etiam malis, de angelo Satanæ adhibuit contra elationis vitium, salubre, quamvis molestum medicamentum; sicut fieri consuevit antidotum, etiam de serpentibus contra venena serpentum. Quid est ergo, « Sufficit tibi gratia mea⁴; » nisi ne deficiendo succumbas sub colapho angeli Satanæ? Et quid est, « Virtus in infirmitate perficitur; » nisi quia in isto loco infirmitatis hactenus perfectio potest esse virtutis, ut ipsa infirmitate præsentem elatio reprimatur? Quæ utique infirmitas, futura immortalitate sanabitur. Quomodo est enim dicenda sanitas plena, ubi etiam de angeli Satanæ colapho adhuc est necessaria medicina?

XIX. Ex hoc factum est, virtutem, quæ nunc est in homine justo, perfectam hactenus nominari, ut ad ejus perfectionem pertineat etiam ipsius imperfectionis et in veritate cognitio, et in humilitate confessio. Tunc enim est secundum hanc infirmitatem pro suo modulo perfecta ista parva justitia, quando etiam quid sibi desit intelligit. Ideoque Apostolus et imperfectum et perfectum se dicit; imperfectum scilicet, cogitando quantum illi ad justitiam desit, cujus plenitudinem adhuc esurit ac sitit; perfectum autem, quod et suam imperfectionem confiteri non erubescit, et ut perveniat bene

⁴ 2 Cor. XII, 9. — ² Philip. III, 12 et 15.

procedit. Sicut possumus dicere perfectum esse viatorum, cujus bene promovetur accessio, quamvis non perficiatur intentio, nisi fuerit facta perventio. Propterea cum dixisset, « Secundum justitiam, quæ in lege est, » qui fuerim sine querela: » mox addidit, « Quæ mihi » lucra fuerunt, hæc propter Christum damna esse duxi: » verumtamen arbitror omnia damnum esse propter eminentem scientiam Christi Jesu Domini nostri, propter quem omnia non solum detrimenta credidi, verum etiam » stercora existimavi esse, ut Christum lucrificiam, et » inveniar in illo non habens meam justitiam quæ ex lege » est, sed eam quæ est per fidem Christi, quæ est ex Deo » justitia in fide¹. » Ecce Apostolus secundum justitiam quæ ex lege est, sine querela se fuisse, non utique mendaciter dicit; et tamen hæc quæ illi lucra fuerunt, abjicit propter Christum, et damna, detrimenta, stercora existimat, non solum hæc, sed et cætera omnia quæ supra commemoravit; propter non qualem libet, sed eminentem, sicut ipse dicit, scientiam Christi Jesu Domini nostri, quam procul dubio adhuc in fide habebat, nondum in specie. Tunc enim erit eminens Christi scientia, quando fuerit ita revelatus, ut quod creditur videatur. Unde alio loco ita dicit, « Mortui enim estis, et vita vestra abscon- » dita est cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit, » vita vestra, tunc et vos apparebitis cum illo in gloria². » Hinc et ipse Dominus, « Qui diligit me, inquit, diligetur » a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo me » ipsum illi³. » Hinc Joannes Evangelista, « Dilectissimi, » inquit, filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus. Scimus autem quia cum apparuerit, similes ei » erimus, quoniam videbimus eum sicuti est⁵. » Tunc

¹ Philip. III, 6. — ² Coloss. III, 3. — ³ Joan. XIV, 21. — ⁴ 1 Joan. III, 2.

erit eminens Christi scientia. Nunc enim est quidem abscondita in fide, sed nondum eminens apparet in specie.

XX. Abjicit ergo illa beatus Paulus præterita justitiæ suæ tanquam detrimenta et stercora, ut Christum lucrificiat, et inveniat in illo non habens suam justitiam, quæ ex lege est. Quare suam, si ex lege est? Neque enim lex illa Dei non est: quis hoc nisi Marcion et Manichæus et aliæ similes pestes dixerunt? Cum ergo lex illa Dei sit, justitiam suam dicit esse quæ ex lege est: quam justitiam suam noluit habere, sed projecit ut stercora. Cur ita, nisi quia hoc est, quod etiam superius demonstravimus, eos esse sub lege, qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti¹? Putant enim se arbitrii sui viribus implere legem jubentem, et ista implicati superbia, ad gratiam non convertuntur juvantem. Sic eos littera occidit, aut aperte etiam sibi reos, non faciendo quod præcipit; aut putando se facere, quod spiritali, quæ ex Deo est, non faciunt charitate. Ita remanent aut aperte iniqui, aut fallaciter justii; in aperta iniquitate evidenter elisi, in fallaci justitia insipienter elati. Ac per hoc miro quidem modo, sed tamen vero, justitiam legis non implet justitia quæ in lege est, vel ex lege, sed quæ in spiritu gratiæ. Justitia quippe legis impletur in eis, sicut scriptum est, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum³. Secundum justitiam vero quæ in lege est⁴, se fuisse sine querela in carne, non in spiritu, dicit Apostolus; et justitiam quæ ex lege est, suam dicit fuisse, non Dei. Intelligendum est igitur justitiam legis non impleri secundum justitiam, quæ in lege est, vel ex lege, id est, secundum justitiam hominis; sed secundum justitiam quæ est in spiritu gratiæ: ergo secundum justitiam Dei, hoc est,

¹ Rom. X, 3. — ² Rom. VIII, 4. — ³ Philip. III, 6.